Språkåret – Den første grammatikar

Grammatikk kan vere så mykje. For dei fleste handlar det først og fremst om dei underliggjande reglane for eit språk. Men grammatikk kan bl.a. òg vere historie.

Grammatikk er eitt av kjenneteikna på nasjonalromantikken som kom som kulturell påverknad frå Tyskland til Noreg på 1800-talet. Éi side ved nasjonalromantikken var at dei enkelte nasjonane prøvde å forske på historia til sitt eige språk for å definere og legitimere nasjonen. Dette hadde, som vi veit, delvis uønskte politiske konsekvensar, men det er ei anna sak.

Ein sentral person innanfor den germanske grammatikkforskinga var Jacob Grimm; den eine av dei to brørne Grimm. Jacob Grimm gjorde eit banebrytande arbeid som sette spor etter seg. Det kan vere interessant å leggje til at våre eigne eventyrinnsamlarar, Asbjørnsen og Moe, er direkte inspirerte av brørne Grimm. Jørgen Moe var også interessert i språk, og dette gjeld i enda større grad sonen hans, Moltke Moe, som var ein viktig bidragsytar i revisjonen av det danske skriftspråket i Noreg, og som ofte blir kalla samnorskens far.

Mens far og son Moe nok er mindre interessante i eit internasjonalt perspektiv, er Ivar Aasen den norske grammatikaren som har vått ei viss merksemd utanfor Noregs grenser. Dei fleste nordmenn vil nok også kjenne til Ivar Aasen, mens det kanskje blir vanskelegare å komme på andre norske grammatikarar – sjølv om vi faktisk har fleire som har sett spor etter seg i moderne tid, bl.a. min eigen rettleiar på doktorgraden, professor Jan Terje Faarlund, som den eine av dei tre forfattarane bak Norsk referansegrammatikk.

Men det folk flest ikkje veit noko om i det heile, er at den første grammatikken på eit germansk språk faktisk kom frå det norrøne språkområdet – Island, for å vere heilt presis. Verket som gjerne blir kalla «Den første grammatiske avhandling», blei skrive rundt 1150. Nordgermanarane brukte stort sett runer før det blei behov for å kunne skrive lengre tekstar i samband med danninga av kongerike og innføringa av kristendommen. Den første grammatikar, som vi dessverre ikkje veit namnet på, prøvde å systematisere lydane i det gammalnorske, norrøne språket og føreslo måtar å skrive på. Blant anna føreslo han teikn for lydar som ein ikkje kunne skrive med latinske bokstavar. Den første grammatiske avhandlinga hadde svært stor innverknad på restaureringa og revisjonen av den islandske rettskrivinga, og var nok også ei rettesnor for Ivar Aasen i sitt arbeid.

Den første grammatiske avhandling vitnar om eit høgt utdanningsnivå blant norsk-islandske lærde i mellomalderen. Den vitnar også om at språk og grammatikk er viktige ingrediensar i ein nasjon. I Noreg har vi gjort 2013 til det nasjonale språkåret for å bevisstgjere og feire språk. Dette er eit godt høve for å minnast den første grammatikar – som altså snakka gammalnorsk eller norrønt.

JENS HAUGAN, Hamar dialekt- og mållag

Venstres ti liberale prinsipper

Grunnlaget for Venstres politikk slås fast gjennom ti liberale prinsipper, bygget på sosialliberalistisk ideologi.

1. Friheten skal gjelde overalt, for alle

Liberalismens mål er enkeltmenneskets frihet. Venstre vil utvide den enkeltes mulighet til å ha makten i eget liv – uavhengig av kjønn, livssituasjon og bakgrunn. Vi hviler først når friheten gjelder overalt, for alle.

2. Det personlige ansvaret er ufravikelig

Alle har ansvar for egne valg. For Venstre er dette like grunnleggende som retten til frihet. Vi er overbevist om at den som gis anledning til å ta ansvar, griper muligheten – og gjennom det vinner økt verdighet og frihet. De som trenger samfunnets hjelp til å leve et verdig liv, skal få det.

3. Alle har ansvar for hverandre, for miljøet og for kommende generasjoner

Alle har ansvar for hverandre og for å sikre at kommende generasjoner har samme muligheter til frihetsutfoldelse som oss. Vi plikter å hjelpe andre med å sikre forutsetningene for frie liv, blant annet gjennom å bygge sikkerhetsnett for alle. Frie samfunn er rettferdige og åpne – hvor enhver person med de nødvendige evner og innsatsvilje, skal kunne nå enhver posisjon i samfunnet.

5. Alle er likeverdige, men ingen er like

Liberalismen er raus. For Venstre er det en verdi i seg selv at mennesker er ulike og gjør ulike valg. Respekten for ulikhet inkluderer fordi den innebærer nysgjerrighet i møte med det ukjente, og toleranse for at det gode liv ikke er likt for alle. Toleranse betyr respekt, ikke likegyldighet eller feighet.

6. Politikk skal fremme livskvalitet og menneskelig vekst

Det liberale engasjementet for frihet går lengre enn å sikre alle materiell trygghet og velstand. Overalt i verden kjennetegnes det gode liv av mer enn det materielle – av kultur og åndsliv, frivillig arbeid og læring. Liberal politikk skal sikre dette som reelle muligheter for alle i et samfunn.

7. Politisk makt skal komme nedenfra

Politisk makt og styring skal forankres i demokratiske Demokratiet, rettsstaten, det sivile samfunn og markedsøkonomien. Venstre er opptatt av å sikre disse institusjonenes åpenhet, uavhengighet og samspill. En slik spredning av makt og åpenhet om maktutøvelse er nødvendig for å hindre autoritær politikk, maktmisbruk og korrupsjon.

9. Den liberale staten er upartisk, sterk og begrenset

Den liberale staten må bygge sterke fellesskapsinstitusjoner for å sikre frihet og muligheter for alle, uten å frata den enkelte ansvar. Staten må være nøytral overfor livssyn. Den liberale statsmakten må respektere begrensningene i egen makt, og dens systemer skal være enkle og tilgjengelige for borgeren. Staten har et spesielt ansvar for å verne om mindretallets rettigheter. For liberale er det forskjell på det vi ikke liker og det vi vil forby.

10. Liberalismen er optimistisk og alltid underveis

Det liberale samfunnet er alltid underveis og åpent for bedre løsninger, skapt gjennom kraften i de bedre argumenter og gjennom mennesker som får brukt